Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 16 stycznia 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Dyrektywa (UE) 2016/343 – Artykuł 8 – Prawo do obecności na rozprawie – Informacja o rozprawie i konsekwencjach niestawiennictwa – Niemożność ustalenia miejsca pobytu oskarżonego pomimo starań w rozsądnym zakresie poczynionych przez właściwe organy – Możliwość przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia w trybie zaocznym – Artykuł 9 – Prawo do wznowienia postępowania lub do innego środka prawnego, który umożliwia ponowne rozpoznanie sprawy co do jej istoty – Brak tego prawa, w sytuacji gdy zainteresowany ukrywa się przed wymiarem sprawiedliwości

W sprawie C-644/23 [Stangalov] [i]

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sofiyski gradski sad (sąd dla miasta Sofii, Bułgaria) postanowieniem z dnia 26 października 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 26 października 2023 r., w postępowaniu karnym przeciwko:

IR,

przy udziale:

Sofiyska gradska prokuratura,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: C. Lycourgos (sprawozdawca), prezes trzeciej izby, pełniący obowiązki prezesa czwartej izby, S. Rodin i O. Spineanu-Matei, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Richard de la Tour,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Komisji Europejskiej – J. Vondung i I. Zaloguin, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: bułgarski.

[i] Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 8 i 9 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. 2016, L 65, s. 1), a także art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą").

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko IR, dotyczącego czynów mogących wyczerpywać znamiona przestępstw skarbowych zagrożonych karami pozbawienia wolności.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy 33, 35–39, 47 i 48 dyrektywy 2016/343 stanowią:

„(33) Prawo do rzetelnego procesu sądowego stanowi jedną z podstawowych zasad społeczeństwa demokratycznego. Prawo podejrzanych i oskarżonych do obecności na rozprawie wywodzi się z tego prawa i powinno być zapewnione w całej Unii [Europejskiej].

[…]

(35) Prawo podejrzanych lub oskarżonych do obecności na rozprawie nie jest prawem bezwzględnym. W pewnych okolicznościach podejrzani lub oskarżeni powinni mieć możliwość zrzeczenia się tego prawa, w sposób wyraźny lub dorozumiany, lecz jednoznaczny.

(36) W pewnych okolicznościach powinna istnieć możliwość wydania orzeczenia w przedmiocie winy lub niewinności podejrzanego lub oskarżonego, nawet jeżeli jest on nieobecny na rozprawie. Może tak być w przypadku, gdy podejrzany lub oskarżony nie stawia się na rozprawie, pomimo że został on we właściwym czasie poinformowany o tej rozprawie i o konsekwencjach niestawiennictwa. Poinformowanie podejrzanego lub oskarżonego o rozprawie należy rozumieć jako doręczenie mu wezwania do rąk własnych lub przekazanie mu inną drogą urzędowej informacji o terminie i miejscu rozprawy w sposób, który umożliwia dowiedzenie się o tej rozprawie. Powiadomienie podejrzanego lub oskarżonego o konsekwencjach niestawiennictwa powinno w szczególności oznaczać powiadomienie tej osoby, iż orzeczenie może zostać wydane pod jej nieobecność na rozprawie.

(37) Powinna również istnieć możliwość przeprowadzenia rozprawy, która może skutkować wydaniem orzeczenia w przedmiocie winy lub niewinności pod nieobecność podejrzanego lub oskarżonego, gdy podejrzany lub oskarżony został o niej poinformowany i umocował obrońcę z własnego wyboru lub wyznaczonego z urzędu do reprezentowania go na rozprawie, i który reprezentował podejrzanego lub oskarżonego.

(38) Przy ocenie, czy sposób przekazywania informacji jest wystarczający dla zapewnienia, by dana osoba dowiedziała się o rozprawie, w razie potrzeby szczególną uwagę należy zwrócić z jednej strony na starania podjęte przez organy publiczne w celu powiadomienia tej osoby, a z drugiej strony na starania podjęte przez tę osobę w celu uzyskania skierowanych do niej informacji.

(39) Jeżeli w państwach członkowskich dopuszcza się możliwość odbywania rozpraw pod nieobecność podejrzanych lub oskarżonych, ale warunki do wydania orzeczenia pod nieobecność konkretnego podejrzanego lub oskarżonego na rozprawie nie zostały spełnione, ponieważ miejsca jego pobytu nie dało się ustalić mimo starań poczynionych w rozsądnym zakresie, na przykład gdy dana osoba zbiegła lub się ukrywa, powinna jednak istnieć możliwość wydania orzeczenia pod nieobecność podejrzanego lub oskarżonego oraz wykonania takiego orzeczenia. W takim przypadku państwa członkowskie powinny zapewnić, aby z chwilą powiadomienia podejrzanego lub oskarżonego o orzeczeniu, w szczególności z chwilą jego zatrzymania, powiadomiono go także o możliwości zaskarżenia orzeczenia i o prawie do wznowienia postępowania lub do innego środka prawnego. […]

[…]

(47) Niniejsza dyrektywa potwierdza prawa podstawowe i zasady uznane w Karcie i [europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej »EKPC«)] […]. Należy uwzględniać w szczególności art. 6 [TUE], zgodnie z którym Unia uznaje prawa, wolności i zasady ustanowione w [Karcie] oraz zgodnie z którym prawa podstawowe, zagwarantowane w EKPC oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, winny stanowić zasady ogólne prawa Unii.

(48) Ponieważ w niniejszej dyrektywie ustanawia się normy minimalne, państwa członkowskie powinny mieć możliwość rozszerzenia zakresu praw określonych w niniejszej dyrektywie w celu zapewnienia wyższego poziomu ochrony. Poziom ochrony zapewnianej przez państwa członkowskie nigdy nie powinien być niższy niż poziom wynikający z norm określonych w [Karcie] lub EKPC, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości i Europejski Trybunał Praw Człowieka”.

4 Artykuł 1 tej dyrektywy, zatytułowany „Przedmiot”, stanowi:

„W niniejszej dyrektywie ustanawia się wspólne normy minimalne dotyczące:

a) niektórych aspektów domniemania niewinności w postępowaniu karnym;

b) prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym”.

5 Artykuł 8 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do obecności na rozprawie”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym lub oskarżonym prawo do obecności na rozprawie.

2. Państwa członkowskie mogą postanowić, że rozprawa, której wynikiem może być orzeczenie w przedmiocie winy lub niewinności podejrzanego lub oskarżonego, może odbyć się pod jego nieobecność, pod warunkiem że:

a) podejrzanego lub oskarżonego powiadomiono we właściwym czasie o rozprawie i o konsekwencjach niestawiennictwa; lub

b) podejrzany lub oskarżony, którego powiadomiono o rozprawie, jest reprezentowany przez umocowanego obrońcę, wybranego przez tego podejrzanego lub oskarżonego lub wyznaczonego z urzędu.

3. Orzeczenie wydane zgodnie z ust. 2 można wykonać wobec danego podejrzanego lub oskarżonego.

4. Jeżeli w państwach członkowskich dopuszcza się możliwość odbywania rozpraw pod nieobecność podejrzanych lub oskarżonych, lecz nie ma możliwości spełnienia warunków określonych w ust. 2 niniejszego artykułu, ponieważ nie da się ustalić miejsca pobytu podejrzanego lub oskarżonego mimo podjęcia starań w rozsądnym zakresie, państwa członkowskie mogą postanowić, że orzeczenie może jednak zostać wydane i wykonane. W takim przypadku państwa członkowskie zapewniają, aby z chwilą powiadomienia podejrzanego lub oskarżonego o orzeczeniu, w szczególności z chwilą jego zatrzymania, powiadomiono go także o możliwości zaskarżenia orzeczenia i o prawie do wznowienia postępowania lub do innego środka prawnego, zgodnie z art. 9.

[…]”.

6 Artykuł 9 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do wznowienia postępowania”, ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby w sytuacji gdy podejrzani lub oskarżeni nie byli obecni na swojej rozprawie, a warunki określone w art. 8 ust. 2 nie zostały spełnione, osoby te miały prawo do wznowienia postępowania lub innego środka prawnego, który umożliwia ponowne rozpoznanie sprawy co do jej istoty, w tym ocenę nowych dowodów, i który może prowadzić do uchylenia pierwotnego orzeczenia. W związku z tym państwa członkowskie zapewniają takim podejrzanym i oskarżonym prawo do obecności i skutecznego udziału, zgodnie z procedurami określonymi w prawie krajowym, oraz do korzystania z prawa do obrony”.

Prawo bułgarskie

7 Artykuł 94 ust. 1 i 3 Nakazatelno-protsesualen kodeks (kodeksu postępowania karnego, DV nr 86 z dnia 28 października 2005 r.), w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym (zwanego dalej „NPK”), stanowi:

„1. Udział obrońcy w postępowaniu karnym jest obowiązkowy, gdy […] sprawa jest rozpatrywana pod nieobecność oskarżonego;

[…].

3. W przypadku gdy udział obrońcy jest obowiązkowy, właściwy organ wyznacza adwokata jako obrońcę”.

8 Artykuł 219 ust. 3 pkt 3 NPK stanowi:

„W postanowieniu o przedstawieniu zarzutów […] określa się […] czyny, w związku z którymi [dana osoba] zostaje oskarżona, oraz kwalifikację prawną tych czynów”.

9 Zgodnie z art. 246 ust. 1 NPK:

„Prokurator sporządza akt oskarżenia, jeżeli jest przekonany, że materiał dowodowy niezbędny do wniesienia oskarżenia przed sądem został zebrany […]”.

10 Artykuł 247c ust. 1 NPK stanowi:

„Na podstawie zarządzenia sędziego sprawozdawcy oskarżonemu doręcza się odpis aktu oskarżenia. Przy doręczeniu aktu oskarżenia informuje się oskarżonego o wyznaczonym terminie rozprawy wstępnej […] oraz o tym, że sprawa może zostać rozpoznana i rozstrzygnięta pod jego nieobecność, na warunkach przewidzianych w art. 269”.

11 Artykuł 269 NPK stanowi:

„1. Obecność oskarżonego na rozprawie jest obowiązkowa w przypadku, gdy jest on oskarżony o popełnienie ciężkiego przestępstwa.

[…]

3. W przypadku gdy nie stoi to na przeszkodzie ustaleniu prawdy obiektywnej, sprawa może zostać rozpoznana pod nieobecność oskarżonego, jeżeli:

1) oskarżony nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem lub zmienił miejsce pobytu, nie informując o tym właściwego organu;

2) jego miejsce zamieszkania w Bułgarii nie jest znane i nie zostało ustalone w wyniku dokładnego poszukiwania;

[…]

4) znajduje się poza terytorium Bułgarii i […] jego miejsce zamieszkania jest nieznane”.

12 Zgodnie z art. 423 ust. 1 NPK:

„W terminie sześciu miesięcy od powzięcia wiadomości o prawomocnym wyroku skazującym […] osoba skazana zaocznie może złożyć wniosek o wznowienie [postępowania] karnego, powołując się na swoją nieobecność w [tym postępowaniu]. Wniosek ten podlega uwzględnieniu, chyba że osoba skazana zbiegła po przedstawieniu jej zarzutów w postępowaniu przygotowawczym, tak że przewidziane w art. 247c ust. 1 czynności procesowe nie mogły zostać wykonane, albo po wykonaniu tychże czynności osoba ta nie stawiła się na rozprawie bez uzasadnionego powodu”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

13 W 2016 r. IR zarzucono udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu popełnianie przestępstw podatkowych, które są zagrożone karą pozbawienia wolności.

14 W dniu 19 kwietnia 2016 r. IR doręczono postanowienie o przedstawieniu zarzutów dotyczące tych przestępstw, wydane na podstawie art. 219 NPK.

15 W następstwie tego oskarżenia, które miało miejsce w ramach postępowania przygotowawczego, IR skorzystał z usług umocowanego przez niego adwokata i podał adres, pod którym można się z nim kontaktować.

16 W dniu 8 czerwca 2016 r. postępowanie przygotowawcze zostało zakończone, a akta sprawy przekazano prokuratorowi.

17 W dniu 9 grudnia 2016 r. prokurator sporządził akt oskarżenia, na podstawie art. 246 NPK, i wniósł sprawę przeciwko IR przed Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria).

18 Pomimo podjętych przez Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny) prób osobistego wezwania IR do stawienia się na rozprawie, IR nie mógł zostać zlokalizowany ani pod podanym przez niego adresem, ani poza nim. W tych okolicznościach nie można było przeprowadzić czynności przewidzianych w art. 247c ust. 1 NPK, w tym doręczenia IR odpisu aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 246 NPK.

19 Do obrony IR wyznaczono adwokata z urzędu. Adwokat ten nie był jednak w stanie się z nim skontaktować i zdecydował się go nie bronić. Inni adwokaci, którzy zostali następnie wyznaczeni z urzędu, również nie byli w stanie nawiązać kontaktu z IR.

20 Ponieważ okazało się, że akt oskarżenia jest dotknięty wadą, akt ten został uznany za nieważny, a postępowanie zostało, w konsekwencji, umorzone. Następnie, na podstawie art. 246 NPK, sporządzono nowy akt oskarżenia i wszczęto nowe postępowanie. W związku z tym IR był ponownie poszukiwany, w tym za pośrednictwem członków jego rodziny, jego byłych pracodawców i operatorów telefonii komórkowej, lecz ponownie nie zdołano ustalić jego miejsca pobytu.

21 Postanowieniem z dnia 27 października 2020 r. Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 8 ust. 2 lit. b) w związku z motywami 36–39 dyrektywy [2016/343], […] należy interpretować w ten sposób, że obejmują one przypadek, w którym oskarżony został powiadomiony o wniesionym przeciwko niemu oskarżeniu – w jego pierwotnej wersji – i następnie, ze względu na ukrywanie się, obiektywnie nie może być powiadomiony o rozprawie, ponieważ jest broniony przez wyznaczonego z urzędu adwokata, z którym nie utrzymuje żadnego kontaktu?

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej:

Czy krajowe uregulowanie (art. 423 […] [NPK]), zgodnie z którym nie przewiduje się ochrony prawnej przed przeprowadzonymi zaocznie czynnościami dochodzenia i przed skazaniem zaocznym, jeśli oskarżony – po powiadomieniu go o pierwotnej wersji oskarżenia – zbiegł i z tego względu nie mógł być powiadomiony o terminie i miejscu rozprawy i o skutkach swojego niestawiennictwa, jest zgodne z art. 9 […] dyrektywy [2016/343] […]?

3) Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej:

Czy art. 9 dyrektywy [2016/343] w związku z art. 47 [Karty] jest bezpośrednio skuteczny?".

22 Ten wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym doprowadził do wydania wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), którego sentencja ma następujące brzmienie:

„Artykuły 8 i 9 dyrektywy [2016/343] należy interpretować w ten sposób, że w sprawie oskarżonego, którego miejsca pobytu właściwe organy krajowe pomimo poczynionych w rozsądnym zakresie starań nie zdołały ustalić i któremu organy te nie zdołały w związku z tym przekazać informacji dotyczących toczącego się przeciwko niemu procesu, może odbyć się rozprawa oraz – w stosownym wypadku – może on zostać skazany w trybie zaocznym, lecz w takim wypadku co do zasady powinien mieć on możliwość bezpośredniego powołania się po doręczeniu mu wyroku skazującego na przyznane w tej dyrektywie prawo do wznowienia postępowania lub do skorzystania z równoważnego środka prawnego prowadzącego do ponownego rozpatrzenia istoty sprawy w jego obecności. Oskarżonemu można jednak odmówić tego prawa, jeżeli z precyzyjnych i obiektywnych przesłanek wynika, że otrzymał on wystarczające informacje, aby wiedzieć, że w jego sprawie odbędzie się rozprawa, a w drodze rozmyślnych działań i z zamiarem uchylenia się od wymiaru sprawiedliwości uniemożliwił on organom urzędowe powiadomienie go o rozprawie".

23 Sofiyski gradski sad (sąd dla miasta Sofii, Bułgaria), który, po likwidacji Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowanego sądu karnego), wznowił postępowanie karne wszczęte przeciwko IR i który, w związku z tym, jest sądem odsyłającym, stwierdził, że od chwili wydania wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), bułgarskie orzecznictwo dotyczące art. 423 NPK pozostało niezmienione. W szczególności Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny, Bułgaria), który jest wyłącznie właściwy do rozpatrzenia wniosków o wznowienie postępowania, nadal stosuje art. 423 NPK w ten sposób, że każda osoba, która zbiegła po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, o którym mowa w art. 219 NPK, jest, w przypadku skazania w trybie zaocznym, pozbawiona prawa do wznowienia postępowania.

24 Sąd odsyłający wnioskuje z tego, że w przypadku wyroku skazującego IR zaocznie ewentualny późniejszy wniosek IR o wznowienie postępowania nie zostałby uwzględniony.

25 Tymczasem zdaniem tego sądu IR, na mocy przysługującego mu podstawowego prawa do rzetelnego procesu sądowego uznanego w art. 47 Karty i odzwierciedlonego w art. 8 ust. 4 i art. 9 dyrektywy 2016/343, powinien mieć prawo do wznowienia postępowania.

26 W tym względzie wspomniany sąd zwraca uwagę na fakt, że postanowienie o przedstawieniu zarzutów doręczone IR osobiście w dniu 19 kwietnia 2016 r. wchodziło w zakres etapu postępowania przygotowawczego poprzedzającego przekazanie sprawy prokuratorowi. To wstępne postanowienie o przedstawieniu zarzutów zawiera jedynie krótkie przedstawienie

okoliczności faktycznych i prawnych w celu poinformowania podejrzanego, że zarzuca się mu popełnienie określonego przestępstwa, i umożliwienia mu przedstawienia wyjaśnień w tym względzie.

27 Sąd odsyłający podkreśla, że w chwili otrzymania przez zainteresowanego tego wstępnego postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie są jeszcze znane wszystkie dowody obciążające i odciążające. Postanowienie prokuratora o sporządzeniu aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 246 NPK, i o skierowaniu sprawy do właściwego sądu również nie jest znane w toku postępowania przygotowawczego.

28 Zatem dopiero po otrzymaniu aktu oskarżenia sporządzonego na podstawie art. 246 NPK zainteresowany po raz pierwszy dowiaduje się o tym, że odbędzie się rozprawa. Dopiero na tym etapie jest on informowany o możliwości rozstrzygnięcia sprawy pod jego nieobecność.

29 Zdaniem sądu odsyłającego zarówno art. 423 ust. 1 NPK, jak i orzecznictwo Varhoven kasatsionen sad (najwyższego sądu kasacyjnego) dotyczące tego przepisu są niezgodne z art. 8 ust. 4 i art. 9 dyrektywy 2016/343 w zakresie, w jakim pozbawiają one prawa do wznowienia postępowania osób, wobec których postępowanie toczyło się zaocznie, mimo że warunki przewidziane w art. 8 ust. 2 tej dyrektywy nie zostały spełnione.

30 W tych okolicznościach przed wydaniem, w stosownym przypadku, wyroku skazującego zaocznie IR sąd odsyłający pragnie uzyskać od Trybunału dodatkowe wyjaśnienia co do podmiotowego zakresu stosowania prawa do wznowienia postępowania. Gdyby z tych uściśleń rzeczywiście wynikało, że prawo Unii stoi na przeszkodzie art. 423 ust. 1 NPK, należałoby również ustalić, czy sąd odsyłający może, a nawet powinien, odmówić wydania orzeczenia w postępowaniu zaocznym toczącym się przeciwko IR, aby uniknąć późniejszego naruszenia jego prawa do rzetelnego procesu sądowego.

31 W tym względzie sąd odsyłający zauważa, że posiada pewne informacje, z których wynika, że Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny) odmawia uznania prawa IR do wznowienia postępowania. Informacje te wynikają z faktu, że ów sąd najwyższy nie dostosował swojego orzecznictwa po wydaniu wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401) i stale odmawia uwzględnienia dyrektywy 2016/343.

32 W tych okolicznościach Sofiyski gradski sad (sąd dla miasta Sofii) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy zgodne z art. 9 w związku z art. 8 ust. 4 w związku z art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343 jest prawo krajowe – a mianowicie art. 423 ust. 1 zdanie drugie alternatywa pierwsza NPK – zgodnie z którym oskarżony, skazany pod jego nieobecność, nie ma prawa do wznowienia postępowania w jego obecności, jeżeli ukrywa się po poinformowaniu go w postępowaniu przygotowawczym o najbardziej ogólnych elementach oskarżenia, i to właśnie z powodu tego ukrywania się nie było możliwe powiadomienie go o oskarżeniu w całości, o postępowaniu sądowym wszczętym w odniesieniu do tego oskarżenia oraz o konsekwencjach jego niestawiennictwa w tym postępowaniu sądowym; podobnie nie ma on prawa do wznowienia postępowania w jego obecności, jeżeli broni go obrońca wyznaczony z urzędu, niezależnie od tego, że nie ma on żadnego związku z tym obrońcą[?]

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej – czy art. 8 dyrektywy 2016/343 i art. 47 Karty wymagają lub umożliwiają sądowi odsyłającemu odmowę rozpatrzenia co do istoty oskarżenia skierowanego przeciwko takiemu oskarżonemu i wydanie wobec niego wyroku zaocznego, jeżeli sąd ten jest przekonany, na podstawie wiarygodnych informacji, że krajowy organ sądowniczy najwyższej instancji, który jest wyłącznie właściwy do orzekania w przedmiocie wniosku osoby skazanej zaocznie o wznowienie postępowania w jej obecności, w postępowaniu głównym nie uwzględni takiego wniosku i nie wznowi postępowania w zakresie, w jakim nie zastosuje reguły określonej w art. 9 w związku z art. 8 ust. 4 w związku z art. 8 ust. 2 wspomnianej dyrektywy – zamiast czego zastosuje prawo krajowe i w ten sposób pozbawi oskarżonego, skazanego pod jego nieobecność, przysługującego mu prawa do obecności w ramach postępowania karnego, zagwarantowanego w prawie Unii[?]".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

33 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 8 i 9 dyrektywy 2016/343 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym osoba, która ucieka po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów sporządzonego przeciwko niej w fazie postępowania przygotowawczego, uniemożliwiając w ten sposób właściwym organom osobiste poinformowanie jej o ostatecznym akcie oskarżenia oraz o terminie i miejscu rozprawy, jest broniona w trakcie tej rozprawy przez adwokata wyznaczonego z urzędu, który nie ma z nią kontaktu, i która, w tych okolicznościach, zostaje skazana zaocznie, nie będzie miała – jeżeli zostanie zlokalizowana i zatrzymana w celu wykonania kary – prawa do wznowienia postępowania.

34 Należy przypomnieć, że celem dyrektywy 2016/343, zgodnie z jej art. 1, jest ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących niektórych elementów postępowania karnego, w tym „prawa do obecności na rozprawie". Jak wyraźnie potwierdzono to w motywie 33 tej dyrektywy, prawo to stanowi integralną część prawa podstawowego do rzetelnego procesu [wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 25].

35 Państwa członkowskie mogą jednak, zgodnie z art. 8 dyrektywy 2016/343, przewidzieć, pod pewnymi warunkami, przeprowadzenie rozprawy zaocznie, przy czym w przypadku gdy taka rozprawa jest przeprowadzana, gdy nie są spełnione warunki określone w art. 8 ust. 2 tej dyrektywy, dana osoba ma, na podstawie art. 8 ust. 4 i art. 9 wspomnianej dyrektywy, które to przepisy są bezpośrednio skuteczne, prawo „do wznowienia postępowania lub innego środka prawnego, który umożliwia ponowne rozpoznanie sprawy co do jej istoty […] i który może prowadzić do uchylenia pierwotnego orzeczenia" (zwane dalej „prawem do wznowienia postępowania") [zob. podobnie wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 26–28].

36 Wynika z tego, że osoba skazana zaocznie może zostać pozbawiona prawa do wznowienia postępowania wyłącznie wtedy, gdy spełnione są warunki określone w art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343 [wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 31].

37 W związku z tym, jeżeli dana osoba nie została we właściwym czasie powiadomiona o rozprawie lub gdy, mimo że została poinformowana o tej rozprawie, osoba ta nie została poinformowana o konsekwencjach niestawiennictwa ani nie była reprezentowana przez umocowanego obrońcę na tej rozprawie, wspomnianej osobie przysługuje co do zasady, od chwili powzięcia przez nią wiadomości o orzeczeniu wydanym zaocznie, prawo do wznowienia postępowania. Dyrektywa 2016/343 stoi zatem na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza to prawo do wznowienia postępowania z tego tylko powodu, że zainteresowana osoba zbiegła, a organy nie zdołały ustalić miejsca jej pobytu [zob. podobnie wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 41–47].

38 Jak wynika z motywu 38 tej dyrektywy, w celu ustalenia, czy dana osoba została poinformowana o rozprawie, należy zwrócić szczególną uwagę, po pierwsze, na starania podjęte przez organy publiczne w celu poinformowania danej osoby o tej rozprawie, i po drugie, na starania podjęte przez tę osobę w celu otrzymania informacji w tym względzie. W konsekwencji należy uznać, że wspomniana osoba nie korzysta z prawa do wznowienia postępowania, jeżeli z precyzyjnych i obiektywnych przesłanek wynika, że osoba ta, po otrzymaniu oficjalnej informacji o tym, że jest oskarżona o popełnienie przestępstwa, i wiedząc w ten sposób, że odbędzie się w jej sprawie rozprawa, rozmyślnie dąży do uniknięcia oficjalnego otrzymania informacji dotyczących terminu i miejsca tej rozprawy. Istnienie takich precyzyjnych i obiektywnych przesłanek można stwierdzić na przykład wtedy, gdy dana osoba rozmyślnie podała nieprawidłowy adres organom krajowym właściwym w sprawach karnych lub nie przebywa już pod podanym adresem [wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 48–50].

39 W niniejszym wypadku, gdyby okazało się, że ostateczny akt oskarżenia sporządzony na podstawie art. 246 NPK, a także dokument wskazujący datę i miejsce wyznaczonej rozprawy zostały wysłane i faktycznie wydane pod adresem, który IR podał organom prowadzącym postępowanie przygotowawcze po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, o którym mowa w art. 219 NPK, takie okoliczności mogłyby – o ile treść tego ostatecznego aktu oskarżenia odpowiada, w odniesieniu do zarzucanych czynów i ich kwalifikacji prawnej, treści tego postanowienia o przedstawieniu zarzutów – stanowić precyzyjne i obiektywne poszlaki pozwalające uznać, że IR, po poinformowaniu go o oskarżeniu, i, w konsekwencji, dysponując wystarczającymi informacjami, aby wiedzieć, że zostanie w jego sprawie przeprowadzona rozprawa, uniemożliwił – opuszczając, z zamiarem uchylenia się od wymiaru sprawiedliwości, adres, o którym poinformował organy – tym organom oficjalne poinformowanie go o tej rozprawie [zob. podobnie wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 58].

40 Wniosku tego nie podważa fakt, że w fazie postępowania przygotowawczego nie jest jeszcze pewne, czy po postanowieniu o przedstawieniu zarzutów, o którym zainteresowany został poinformowany, zostanie wydany ostateczny akt oskarżenia i, w związku z tym, zostanie przeprowadzona rozprawa. Po pierwsze bowiem, z samego brzmienia art. 8 i 9 dyrektywy 2016/343 wynika, że wspólne normy minimalne ustanowione w tych artykułach mają zastosowanie zarówno do „podejrzanych”, jak i do „oskarżonych”. W związku z tym osoby podejrzane o popełnienie przestępstwa podlegają tym normom, nawet jeśli nie są one jeszcze formalnie oskarżone.

41 Po drugie, w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które, jak wynika z motywów 47 i 48 dyrektywy 2016/343, należy wziąć pod uwagę przy dokonywaniu wykładni tej dyrektywy, wystarczy – do celów stwierdzenia, że zainteresowany celowo uchylał się od działania

wymiaru sprawiedliwości, uciekając, mimo że dysponował informacjami pozwalającymi mu dowiedzieć się, że zostanie przeciwko niemu zorganizowana rozprawa – że z okoliczności danej sprawy wynika, iż zainteresowany uciekł po tym, jak dowiedział się, że jego sprawa zostanie najprawdopodobniej wniesiona do sądu (wyrok ETPC z dnia 26 stycznia 2017 r. w sprawie Lena Atanasova przeciwko Bułgarii, CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 48).

42 W konsekwencji państwa członkowskie mogą uznać, przy istnieniu takich okoliczności, że przesłanie przez właściwe organy w odpowiednim czasie dokumentu urzędowego wskazującego termin i miejsce rozprawy na adres, który dana osoba przekazała tym organom w toku postępowania przygotowawczego, oraz przedstawiony dowód na to, że dokument ten został faktycznie wydany pod tym adresem, oznaczają poinformowanie tej osoby, która uciekła, o tym terminie i miejscu, zgodnie z art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343. Może to jednak mieć miejsce jedynie pod warunkiem, że wspomniane organy podjęły rozsądne starania w celu zlokalizowania wspomnianej osoby i wezwania jej osobiście lub poinformowania jej oficjalnie, za pomocą innych środków, o terminie i miejscu tej rozprawy, jak przewidziano to w motywie 36 tej dyrektywy. Uznaje się w takim przypadku, że dana osoba została powiadomiona o wspomnianej rozprawie i że dobrowolnie i w sposób jednoznaczny zrezygnowała z korzystania z prawa do obecności na rozprawie [zob. podobnie wyrok z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego), C-569/20, EU:C:2022:401, pkt 48].

43 Ponadto należy uściślić, że nawet jeśli uznaje się, że został on w ten sposób poinformowany o rozprawie i że dobrowolnie i w jednoznaczny sposób zrzekł się prawa do obecności na rozprawie, konieczne jest jeszcze – dla spełnienia wszystkich warunków przewidzianych w art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343 – aby zainteresowany, zgodnie z art. 8 ust. 2 lit. a), został poinformowany we właściwym czasie o konsekwencjach niestawiennictwa lub aby, zgodnie z art. 8 ust. 2 lit. b), był reprezentowany przez umocowanego obrońcę.

44 W niniejszym wypadku, z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, wydaje się, że art. 423 ust. 1 NPK skutkuje pozbawieniem prawa do wznowienia postępowania osób, które uciekły po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów wydanego na podstawie art. 219 NPK, przy czym ów art. 423 ust. 1 nie wymaga zbadania, po pierwsze, czy w świetle wszystkich istotnych okoliczności, w szczególności okoliczności wspomnianych w pkt 39 i 42 niniejszego wyroku, można uznać, że zainteresowany został poinformowany przez właściwe organy o rozprawie, i po drugie, czy został on poinformowany przez te organy o konsekwencjach niestawiennictwa lub był reprezentowany na tej rozprawie przez umocowanego obrońcę.

45 Do sądów krajowych należy zbadanie, czy art. 423 ust. 1 NPK można jednak interpretować w sposób pozwalający na ograniczenie przewidzianego w nim wyłączenia prawa do wznowienia postępowania jedynie do przypadków, w których zostały spełnione wszystkie warunki przewidziane w art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343. W wypadku braku możliwości dokonania wykładni ustawodawstwa bułgarskiego zgodnej z wymogami prawa Unii i ze względu na to, że – jak przypomniano w pkt 35 niniejszego wyroku – art. 8 ust. 4 i art. 9 tej dyrektywy są bezpośrednio skuteczne, sądy te są zobowiązane odstąpić od stosowania wszelkich przepisów prawa krajowego sprzecznych z tymi przepisami prawa Unii, bez konieczności zwracania się o uprzednie uchylenie niezgodnego z nimi krajowego przepisu ustawowego ani oczekiwania na takie uchylenie [zob. analogicznie wyrok z dnia 21 października 2021 r., ZX (Usunięcie braków aktu oskarżenia), C-282/20, EU:C:2021:874, pkt 40, 41 i przytoczone tam orzecznictwo].

46 W takim przypadku sąd odsyłający mógłby, jak wynika z pkt 82–85 dzisiejszego wyroku w sprawie C-400/23, VB II, sam zbadać, czy warunki przewidziane w art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343 zostały spełnione w niniejszym wypadku.

47 W tym względzie, co się tyczy kwestii, czy można uznać, że IR został poinformowany o rozprawie i że zrzekł się on dobrowolnie i jednoznacznie przysługującego mu prawa do obecności na rozprawie, sąd odsyłający będzie musiał oprzeć się na wskazówkach zawartych w pkt 58 wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), które zostały przypomniane i doprecyzowane w pkt 39 i 42 niniejszego wyroku.

48 W pozostałym zakresie z informacji zawartych we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że IR jest reprezentowany, w toku procesu prowadzonego zaocznie, przez obrońcę wyznaczonego z urzędu, który nie ma z nim żadnego kontaktu. W tych okolicznościach, jak wskazano w pkt 56 wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), wydaje się, z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, że IR nie jest reprezentowany przez „umocowanego obrońcę" w rozumieniu art. 8 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2016/343. W związku z tym kwestię, czy warunki przewidziane w art. 8 ust. 2 tej dyrektywy są spełnione, należy w niniejszym przypadku zbadać w świetle art. 8 ust. 2 lit. a).

49 Zgodnie z tym ostatnim przepisem do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy IR został poinformowany we właściwym czasie o konsekwencjach niestawiennictwa.

50 W tym względzie wydaje się, z zastrzeżeniem weryfikacji przez ten sąd, że o ile z art. 247c ust. 1 NPK wynika, że doręczenie aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 246 NPK, ma w szczególności na celu poinformowanie oskarżonego o tym, że sprawa może zostać rozpatrzona pod jego nieobecność, w szczególności jeżeli nie znajduje się on pod wskazanym przez niego adresem lub jeśli zmienił go bez poinformowania o tym właściwych organów, o tyle obowiązek taki nie jest przewidziany w odniesieniu do postanowienia o przedstawieniu zarzutów, o którym mowa w art. 219 NPK.

51 Gdyby ustalono, że IR nie został poinformowany o tym, iż w razie uchylenia się przez niego od czynności organów prowadzących postępowanie przygotowawcze lub przekazania tym organom błędnego adresu do celów ewentualnego doręczenia aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 246 NPK, naraża się on na przeprowadzenie rozprawy pod jego nieobecność, do sądu odsyłającego należeć będzie stwierdzenie, że warunki przewidziane w art. 8 ust. 2 dyrektywy 2016/343 nie zostały spełnione w niniejszym przypadku.

52 W świetle wszystkich powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze brzmi: art. 8 i 9 dyrektywy 2016/343 należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym osoba, która ucieka po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów sporządzonego przeciwko niej w fazie postępowania przygotowawczego, uniemożliwiając w ten sposób właściwym organom osobiste poinformowanie jej o ostatecznym akcie oskarżenia oraz o terminie i miejscu rozprawy, i która, w tych okolicznościach, zostaje skazana zaocznie, nie będzie miała – jeżeli zostanie zlokalizowana i zatrzymana w celu wykonania kary – prawa do wznowienia postępowania, pod warunkiem że to uregulowanie ogranicza to wyłączenie prawa do wznowienia postępowania do osób, które, po pierwsze, w świetle wszystkich istotnych okoliczności można uznać za osoby, które zostały poinformowane o rozprawie, i po drugie, były reprezentowane w trakcie postępowania

zaocznego przez umocowanego przez nie obrońcę lub, w braku takiej reprezentacji, zostały poinformowane w odpowiednim czasie o tym, że w razie uchylania się od postępowania sądowego narażą się one na przeprowadzenie rozprawy pod ich nieobecność.

W przedmiocie pytania drugiego

53 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy – biorąc pod uwagę odmowę uwzględnienia przez Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny) dyrektywy 2016/343 – art. 8 tej dyrektywy i art. 47 Karty należy interpretować w ten sposób, że sąd karny może, a nawet powinien, powstrzymać się od orzekania co do istoty oskarżenia skierowanego przeciwko oskarżonemu i wydania wobec niego wyroku zaocznego, aby uniknąć sytuacji, w której złożony następnie przez tę osobę wniosek o wznowienie postępowania zostanie błędnie oddalony przez dany najwyższy sąd kasacyjny, który jest wyłącznie właściwy do rozpoznania wniosków o wznowienie postępowania w przypadkach takich jak w sprawie w postępowaniu głównym.

54 Jak wynika z orzecznictwa przypomnianego w pkt 45 niniejszego wyroku, w przypadku braku możliwości dokonania wykładni uregulowania krajowego, która byłaby zgodna z art. 8 ust. 4 i art. 9 dyrektywy 2016/343, sądy krajowe są zobowiązane odstąpić od stosowania każdego przepisu prawa krajowego sprzecznego z tymi przepisami prawa Unii, bez konieczności zwracania się o uprzednie uchylenie danego przepisu krajowego ani oczekiwania na jego uchylenie.

55 W takim przypadku sądy krajowe, w tym najwyższy sąd kasacyjny właściwy w przypadku złożenia wniosku o wznowienie postępowania, są zatem zobowiązane oprzeć się na wspólnych normach minimalnych określonych w art. 8 ust. 4 i art. 9 dyrektywy 2016/343, które – jak przypomniano w pkt 35 niniejszego wyroku – wywierają skutek bezpośredni.

56 W zakresie, w jakim sąd odsyłający wskazuje we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, że z orzecznictwa Varhoven kasatsionen sad (najwyższego sądu kasacyjnego) wynika w sposób pewny, iż sąd ten odmawia uwzględnienia dyrektywy 2016/343, należy stwierdzić, że sąd odsyłający opiera się, ze względu na centralne miejsce zajmowane przez takie stwierdzenie w drugim pytaniu prejudycjalnym, na założeniu, również przedstawionym we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, zgodnie z którym z wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), wynika, że dyrektywa 2016/343 stoi na przeszkodzie art. 423 ust. 1 NPK.

57 Zgodnie bowiem z rozumowaniem przedstawionym przez sąd odsyłający o odmowie Varhoven kasatsionen sad (najwyższego sądu kasacyjnego) uwzględnienia tej dyrektywy świadczy okoliczność, że sąd ten nie dostosował swojego orzecznictwa od chwili ogłoszenia tego wyroku Trybunału i nadal stosuje art. 423 ust. 1 NPK, bez odstępstwa od brzmienia tego przepisu na podstawie wspólnych norm minimalnych ustanowionych we wspomnianej dyrektywie.

58 Tymczasem w wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), Trybunał nie wypowiedział się w kwestii, czy dyrektywę 2016/343 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie przepisowi krajowemu takiemu jak art. 423 ust. 1 NPK, którego skutkiem byłoby pozbawienie prawa do wznowienia postępowania osób, które uciekły po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Dopiero w niniejszym wyroku, który zawiera elementy wykładni dodatkowe w stosunku do elementów przedstawionych w wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura

(Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), Trybunał dostarcza dalej wskazówek mających pomóc sądom bułgarskim w ustaleniu, czy szczegółowe zasady systemu proceduralnego przewidzianego w NPK są zgodne z tą dyrektywą.

59 W tych okolicznościach fakt, że Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny) nadal stosuje art. 423 ust. 1 NPK bez odstępstwa – w celu nadania pierwszeństwa wspólnym normom minimalnym ustanowionym w dyrektywie 2016/343 – od brzmienia tego przepisu NPK, nie świadczy koniecznie o odmowie uwzględnienia tej dyrektywy, lecz może odzwierciedlać przekonanie tego sądu najwyższego, które powinno zostać ponownie zbadane w świetle wskazówek zawartych w niniejszym wyroku Trybunału, że wspomniany przepis NPK prawidłowo wdraża wspomnianą dyrektywę.

60 Wynika z tego, że dokonana przez sąd odsyłający analiza wyroku z dnia 19 maja 2022 r., Spetsializirana prokuratura (Proces zbiegłego oskarżonego) (C-569/20, EU:C:2022:401), na której opiera się jego stwierdzenie, zgodnie z którym Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny) odmawia uwzględnienia dyrektywy 2016/343, jest błędna. W związku z tym w zakresie, w jakim to stwierdzenie tego sądu opiera się na błędnym założeniu, drugie pytanie prejudycjalne ma charakter hipotetyczny i jest, w konsekwencji, niedopuszczalne (zob. analogicznie w szczególności wyrok z dnia 24 lipca 2023 r., Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, pkt 69).

W przedmiocie kosztów

61 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuły 8 i 9 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym osoba, która ucieka po otrzymaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów sporządzonego przeciwko niej w fazie postępowania przygotowawczego, uniemożliwiając w ten sposób właściwym organom osobiste poinformowanie jej o ostatecznym akcie oskarżenia oraz o terminie i miejscu rozprawy, i która, w tych okolicznościach, zostaje skazana zaocznie, nie będzie miała – jeżeli zostanie zlokalizowana i zatrzymana w celu wykonania kary – prawa do wznowienia postępowania, pod warunkiem że to uregulowanie ogranicza to wyłączenie prawa do wznowienia postępowania do osób, które, po pierwsze, w świetle wszystkich istotnych okoliczności można uznać za osoby, które zostały poinformowane o rozprawie, i po drugie, były reprezentowane w trakcie postępowania zaocznego przez umocowanego przez nie obrońcę lub, w braku takiej reprezentacji, zostały poinformowane w odpowiednim czasie o tym, że w razie uchylania się od postępowania sądowego narażą się one na przeprowadzenie rozprawy pod ich nieobecność.

Podpisy